

ANTI-PESTBELEID

GEWOON SPECIAAL ONDERWIJS

INLEIDING

Scholen zijn volgens de wet verantwoordelijk voor de veiligheid van hun leerlingen. Naast wet- en regelgeving is er ook de plicht vanuit de 'civil society': alle volwassenen en professionals hebben een taak om pesten te signaleren en tegen te gaan in openbare ruimtes, op straat en bij sportclubs en andere vrijetijdsbestedingen.

Gewoon Speciaal Onderwijs heeft scholen voor speciaal (basis)onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs voor leerlingen die een onderwijsbehoefte hebben die het aanbod van het regulier onderwijs overstijgt. Alle leerlingen, en de leerlingen van GSO in het bijzonder, zijn gebaat bij een hoge mate van duidelijkheid, voorspelbaarheid en structuur. Om hierin te kunnen voorzien moet een klimaat veilig zijn, waarin de leerling de ruimte voelt zichzelf te zijn en zichzelf te ontwikkelen.

Pesten ondermijnt deze veiligheid. Pesten kan vervelende tot ernstige gevolgen hebben voor een leerling en er zelfs voor zorgen dat leerlingen tijdelijk thuis komen te zitten waardoor hun recht op onderwijs in het gedrang komt. Duidelijk is dat pesten een structureel probleem vormt dat voortdurende aandacht vraagt.

Gewoon Speciaal Onderwijs werkt er binnen de omgeving hard aan het onderwijs inclusiever te maken. Op brede school Het Anker worden regulier basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs al gecombineerd in de kleutergroepen. Professionals van ons expertisecentrum ondersteunen o.a. leerkrachten en leerlingen in het reguliere onderwijs. Meer inclusiviteit op scholen betekent dat leerlingen met intensieve gedragsvragen in de klas zitten met leerlingen die die vragen niet hebben. Sommige van de leerlingen met intensieve gedragsvragen hebben meer moeite met het op een sociaal geaccepteerde manier omgaan met elkaar. Soms kan een probleem ontstaan om zich aan de geldende normen en waarden te conformeren.

Veel leerlingen met een autisme spectrumstoornis (ASS) hebben intensievere gedragsvragen en het kan voorkomen dat zij daarom gepest worden. Het kan ook zijn dat hun gedragsvraag niet de reden is waarom zij gepest worden, maar er wel voor zorgt dat zij minder goed in staat zijn adequaat te reageren op het pestgedrag. Ook komt het voor dat leerlingen met ASS anderen pesten; mogelijk door een beperkt inzicht in sociale processen en het niet bewust zijn van de gevolgen van hun eigen gedrag.

rvt	geïnformeerd d.d. 22-03-2023
db	positief advies d.d. 23-05-2023
gmr	instemming d.d. 14-3-2023
rvb	vastgesteld d.d. 14-3-2023
bedoeld voor	Gewoon Speciaal Onderwijs

DE DEFINITIE VAN PESTEN

Verschillen tussen plagen en pesten

Plagen en pesten liggen dicht bij elkaar en het een kan gemakkelijk leiden tot het ander. Wat voor de een nog plagen is, kan voor de ander als pesten ervaren worden.

Plagen gebeurt over en weer en is vaak grappig bedoeld. Het is niet de bedoeling een ander te kwetsen of pijn te doen. Plagen is een vorm van oefenen, oefenen in het herkennen van eigen en andermans grenzen. Hierdoor wordt de sociaalemotionele ontwikkeling getraind. Plagerijtjes zijn dan ook snel weer vergeten. Leerlingen met een laag zelfbeeld en met weinig zelfvertrouwen zien plagen sneller als pesten. Dit geldt ook voor leerlingen die moeite hebben met het herkennen van non-verbale communicatie. Vaak is duidelijke uitleg hierbij voldoende.

Naast de sociale problemen die voortvloeien uit intensieve gedragsvragen van leerlingen kunnen situaties voorkomen waarin sprake is van pestgedrag. Pesten is een systematische, psychologische of fysieke handeling van geweld door een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van één of meer medeleerlingen, die niet (langer) in staat is/zijn zichzelf te verdedigen.

Het gaat hierbij om systematisch misbruik van macht waarbij iemand het slachtoffer is van negatieve acties van één of meer andere personen. Kenmerken van pesten zijn:

- herhaalde actie
- in interactie met anderen
- negatief ten opzichte van de ander
- de actie is gericht op iemand die zich niet kan verweren
- er is sprake van machtsongelijkheid (fysiek en/of sociaal)
- duidelijke slachtoffer- en daderrollen.

Soms wordt gedrag verkeerd beoordeeld of is sprake van imitatiegedrag “om erbij te horen”. Kenmerken van pesten zoals negatief naar de ander en machtsongelijkheid ontbreken vaak in deze gevallen. Ook hier is het zaak om de oorzaak achter het gedrag op te sporen.

VORMEN VAN PESTEN

Met woorden:	beledigen, vernederen, belachelijk maken, schelden, dreigen, met bijnamen aanspreken, gemene briefjes, voortdurend de schuld geven van iets, opmerkingen over uiterlijk en kleding
Lichamelijk:	trekken aan kleding, duwen en sjorren, schoppen en slaan, krabben en aan haren trekken, wapens gebruiken, herhaaldelijk tegen de stoel tikken
Psychisch	bevorderen van negatief zelfbeeld
Achtervolgen:	opjagen en achterna lopen, opwachten en/of in de val laten lopen, klem zetten of rijden, opsluiten
Uitsluiting:	doodzwijgen en negeren, uitsluiten bij groepsopdrachten, overslaan bij het uitdelen, niet uitnodigen voor feestjes, isoleren van anderen
Stelen en vernielen:	afpakken van kledingstukken, schooltas of (school)spullen, kliederen op boeken, banden lek prikken, fiets beschadigen
Afpersing:	dwingen om geld of spullen af te geven, het afdwingen om iets voor de pestende leerling te doen, chantage via internet, als slaaf behandelen
Cyberpesten:	belastende berichten sturen of foto's of filmpjes plaatsen, opbellen en lastigvallen

GEVOLGEN VAN PESTEN

De gevolgen van pesten kunnen zeer ernstig zijn. Niet ingrijpen bij pesten, vooral als het om een kwetsbare groep leerlingen gaat, kan rampzalige gevolgen hebben. Pesten levert gevoelens op van angst, stress en minderwaardigheid. Pesten op school kan leiden tot slechtere schoolprestaties, ziekte en verzuim en kan, als niet adequaat wordt ingegrepen leiden tot posttraumatische stressstoornis, depressie en kan uiteindelijk zelfs aanleiding zijn voor zelfmoord.

Een aantal redenen waarom cyberpesten hard ingrijpt in het leven van het slachtoffer is de anonimiteit van de dader, de laagdrempeligheid van het internet en het feit dat de dader noch rechtstreeks, noch fysiek contact heeft met het slachtoffer. Daardoor wordt de dader niet geconfronteerd met de gevolgen van zijn daden. De dader wordt uitgedaagd tot het uiterste te gaan en krijgt meer succes omdat veel 'volgers' online meekijken. Slachtoffers van cyberpesten ontwikkelen een hevige mate van stress krijgen hierdoor een sterk gevoel van onveiligheid die zelfs zijn invloed zal hebben in het gezin.

PESTEN WORDT BIJ GSO NIET GETOLEREERD

Dat pesten niet altijd wordt opgemerkt kan verschillende oorzaken hebben. De drukte van de groep en het les- of activiteitenrooster, onduidelijkheid over het verschil tussen plagen en pesten en de verschillende rollen in een pestsituatie, maken het soms moeilijk om signalen van pesten op te vangen. Vooral sociale uitsluiting en digitaal pesten zijn lastig te signaleren, omdat dat vaak buiten het gezichtsveld gebeurt.

Bij Gewoon Speciaal Onderwijs nemen we signalen van pesten altijd serieus. Leerkrachten zijn zich bewust van hun voorbeeldfunctie. Wat zij goed- en afkeuren, heeft een grote impact. Voor een leerling kan het een moeilijke stap zijn om naar de leerkracht toe te komen, dus is het voor ons belangrijk dat daar serieus op gereageerd wordt.

Een consequent en proactief sanctiebeleid is nodig om pesten aan te pakken en de veiligheid van de groep te waarborgen. Concreet betekent dit dat elke vorm van pesten meteen wordt aangepakt zodra dit wordt geconstateerd of wordt gemeld aan een leerkracht of mentor. Niet de volgende dag of een week later, maar direct. Pesten wordt binnen alle onderdelen van Gewoon Speciaal Onderwijs niet getolereerd.

De scholen van Gewoon Speciaal Onderwijs hebben allen een eigen pestprotocol waarin staat hoe de school pestgedrag signaleert, welke afspraken er zijn om pesten te voorkomen en aan te pakken, wie de interne contactpersoon is en wie het aanspreekpunt bij pesten is.

WAT SLACHTOFFERS KUNNEN DOEN

Je staat er niet alleen voor en het is nooit jouw schuld! Hopelijk helpen deze tips jou verder.

- Het is belangrijk erover te praten met iemand die je vertrouwt. Bijvoorbeeld met je ouders of vrienden. Als je erover praat, kan dat enorm opluchten. Je voelt je dan minder alleen. Zoek een moment waarop je met elkaar kunt praten, bijvoorbeeld tijdens het eten, tussen de lessen door of als jullie samen wat aan het doen zijn.
- Praat met iemand uit de omgeving waar gepest wordt. Als dit op school is, bespreek het dan met de leerkracht en/of met de vertrouwenspersoon. Vraag je leerkracht en klasgenoten om hulp. Samen kunnen jullie naar oplossingen zoeken. Je hoeft het echt niet alleen te doen.
- Het kan helpen om duidelijk tegen de pester te zeggen wat het gedrag met je doet, en wat je zou willen dat de ander doet. Als je dat spannend vindt, vraag dan of een klasgenoot of leraar je wil helpen. Je uitspreken kan ook helpen wanneer de pester niet weet dat hij pest. Misschien denkt hij namelijk dat het grappig of normaal is, en heeft hij niet door dat het jou raakt.

Tips bij cyberpesten

- Maak screenshots als bewijs en blokkeer je pesters.
- Praat erover met iemand die je vertrouwt. Je ouders, leerkracht of mentor, of een goede vriend of vriendin. Je kunt dan bijvoorbeeld screenshots laten zien en samen een plan maken.
- Gaat het pesten door? Reageer niet op het pestbericht. Hoe moeilijk dat soms ook is.
- Rapporteer berichten met de rapporteerfunctie van het digitale platform. Je kunt je vrienden vragen om hetzelfde te doen.

WAT OUDERS KUNNEN DOEN

Als je kind gepest wordt, is het belangrijk om alert te zijn, er voor je kind te zijn en samen te zoeken naar manieren om het pesten tegen te gaan. Concrete acties zijn bijvoorbeeld:

- Praat met je kind, stel open vragen en laat je kind vrij om het hele verhaal te vertellen. Vraag bijvoorbeeld hoe vaak hij of zij gepest wordt, hoe lang het al duurt, en hoe je kind ermee omgaat. Voer het gesprek bij voorkeur op een vertrouwde en rustige plek, of tijdens een gezamenlijke activiteit, zoals fietsen of spelen. Merk je dat je kind overgaat naar een ander onderwerp? Misschien heeft hij of zij tijd nodig. Laat het onderwerp dan rusten en pak het op een ander moment weer op.
- Bedenk samen hoe jullie het pesten kunnen stoppen. Je kind is misschien bang dat ingrijpen het alleen maar erger maakt. Toon daar begrip voor, en kies samen een oplossing waarvan jullie allebei denken dat het wel werkt.
- Praat met iemand uit de omgeving waar gepest wordt. Als dit op school is, bespreek het dan met de leerkracht en/of met de vertrouwenspersoon. De school is verantwoordelijk voor een veilige omgeving en kan helpen het pesten te stoppen. Doe dit wel in overleg met je kind.
- Wanneer een gevaarlijke situatie ontstaat zoals stalken, dreiging of afpersing, kun je contact opnemen met de politie en eventueel aangifte doen. Neem dan bewijsmateriaal mee, voor zover dat er is. Bijvoorbeeld screenshots of e-mails bij online pesten.

WAT ANDERE LEERLINGEN KUNNEN DOEN

Pesten is vaak een groepsproces. Dit betekent dat er meerdere personen of groepen bij betrokken zijn. Behalve de pester en degene die gepest wordt, zijn er anderen bij. Misschien zie je het wel eens gebeuren, maar durf je er niets van te zeggen. Toch is het belangrijk dat degene die gepest wordt hulp krijgt. Want die persoon kan zich door het pesten heel alleen voelen, en dat verergert

wanneer niemand er iets over zegt. Voor pesters is het bovendien een soort aanmoediging: als niemand er iets van zegt en als anderen blijven meelachen, voelen zij zich populair. Dit geldt net zo goed voor online pesten. Een paar tips voor hoe je dan wél met pesten kunt omgaan:

- Wees aardig tegen de persoon die gepest wordt. Dat kun je doen door eens mee te lopen of fietsen of een aardig berichtje te sturen. Of door die persoon te vragen om mee te doen bij activiteiten en te laten zien dat hij of zij zich niet alleen hoeft te voelen. Misschien kost het tijd om hun vertrouwen te winnen, misschien denkt de persoon die gepest wordt dat het een val of een truc is. Wees dus geduldig en blijf aardig. Laat zien dat je betrouwbaar bent.
- Praat erover in de groep, met je klas- of teamgenoten. Je bent vast niet de enige die het pesten merkt en vindt dat het moet stoppen. Zeg bijvoorbeeld samen tegen de pesters dat jullie het niet leuk vinden, en dat het de sfeer in de groep verpest.
- Praat erover met je ouders, leraren, coaches of andere volwassenen.
- Dit kan in het begin misschien als klikken of verraden voelen, maar dat is het niet. Het is helpen. De school of je ouders kunnen helpen met het zoeken naar een oplossing voor het pesten. Het kan moeilijk zijn deze stap te zetten, maar het is heel belangrijk!
- Durf op te komen voor de gepeste klasgenoot. Dit kan spannend zijn, maar het kan ook veel effect hebben. Zeg bijvoorbeeld tegen de pester dat het gemeen is wat hij of zij doet. Of loop naar de gepeste klas- of teamgenoot toe en vraag hoe het gaat. Dit kan ervoor zorgen dat hij of zij zich minder alleen voelt, maar het kan ook een voorbeeld zijn voor andere klasgenoten om mee te doen en samen tegen de pester op te komen.
- Met deze tips kun je de persoon die gepest wordt helpen, maar ook de pester zelf. Pesten kan ontstaan uit onzekerheid, of misschien is de pester vroeger zelf ook gepest.

LHBTQIA+

Lhbtqia+ is een afkorting voor lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender, queer, intersekse en aseksueel. De + staat voor andere variaties die niet vallen binnen de gebruikelijke definities van 'man' en 'vrouw' of niet heteroseksueel of cisgender zijn. Cisgender is iemand waarbij de genderidentiteit overeenkomt met het geboortegeslacht.

Bij alle onderdelen van Gewoon Speciaal Onderwijs is iedereen vrij en veilig om zichzelf te zijn en zich te uiten, op welke manier dan ook, zolang daar niemand mee wordt gekwetst of in een onveilige positie wordt gebracht.

SEKSUEEL OVERSCHRIJDEND GEDRAG

Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag gaat iemand over de grenzen van een ander.

Bijvoorbeeld ongewenste aanrakingen, online berichten van seksuele aard, seksuele intimidatie of seksueel misbruik. De ander, de omgeving, maar ook die persoon zelf kan daar grote fysieke, mentale en emotionele schade door oplopen. Vaak hangt het samen met machtsmisbruik.

Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag doet iemand iets seksueels wat een ander niet wil. Dit kan iets lichamelijks zijn, maar dat hoeft niet. Een paar voorbeelden:

- ongewenste aanrakingen of zoenen terwijl de ander dat niet wil
- seksueel getinte appjes of foto's sturen naar iemand die dit niet wil
- seksueel getinte appjes of foto's van anderen delen
- iemand chanteren met seksueel getinte appjes of foto's
- iemand nafluiten of nasissen op straat
- aanranding
- verkrachting.

Seksueel overschrijdend gedrag kan lijken op pesten, maar gebeurt vaak vanuit een andere intrinsieke motivatie van de dader, al heeft het beide vaak met machtsverhoudingen te maken. Seksueel overschrijdend gedrag is in de meeste vormen strafbaar. Gewoon Speciaal Onderwijs heeft een protocol seksueel overschrijdend gedrag.

IS PESTEN STRAFBAAR?

Pesten is soms strafbaar. Als een leerling betrokken is bij pesterijen kan de school met de ouders in gesprek gaan. Bij ernstige belediging, bedreiging of mishandeling kan er sprake zijn van een strafbaar feit. Hiervoor kan aangifte worden gedaan bij de politie en kan zelfs de school aansprakelijk worden gesteld voor eventueel geleden schade.

BRONNEN EN MEER INFORMATIE

- Het Nederlands Jeugdinstituut: www.nji.nl
- Pestweb: www.pestweb.nl
- De Rijksoverheid: www.rijksoverheid.nl
- Pestprotocol autisme van het Landelijk Netwerk Autisme, 2009